Kurtarmadan Rehabilitasyona Yaban Hayvanlarına Yaklaşım, Barındırma ve Besleme

Sunum Akışı

1 – Yaban hayvanlarının bulunduğu ortamdan alınması ve taşınması ve bakımında dikkat edilecek noktalar ve kullanılan yöntemler,

2 – Tedavi öncesi süreçte barındırma ve besleme,

3 – Tedavi ve tedavi sonrası barındırma ve besleme,

4 – Rehabilitasyon süreci ile doğaya kazandırma.

Halkalama konusunda genel bilgiler.

Doğadan Yakalama

Yaralı/hasta yaban hayvanlarının bulunduğu ortamdan **en az düzeyde zarar görecek** ve **personele zarar veremeyecek** şekilde ilgili merkeze götürülmesi gereklidir.

Öncelikli olarak personelin koruyucu önlemler alması oldukça önemlidir.

Örneğin:

- Özellikle su kuşlarının yakalanmasında koruyucu gözlüklerin takılması,
- Yarasa, tilki vb. zoonoz hastalık riski taşıyan hayvanların tutulmasında koruyucu eldiven kullanımı ile bu türlerle ilgilenen personelin kuduz, tetanoz, hepatit vb gibi hastalıklara karşı aşılanması,
- Deniz kaplumbağası gibi sert çeneye sahip hayvanların tutulmasında çelik eldiven kullanımı,
- Birçok türün yakalanmasında örtü/ağ kullanımı,
- Bitki örtüsünün yoğun olduğu yerlerde kolların ve bacakların korunması.

Doğadan Yakalama

Doğadan Yakalama

Sıcak ortam koşullarında (>24 °C) hayvanların yakalanmasında veya hayvanın zorlandığı veya fiziksel kısıtlamaya maruz kaldığı durumlarda hayvanın vücut ısısı takip edilmelidir.

Yavru kuşlarda, eğer bir hastalık veya yaralanma belirtisi yok ise kuşu bulunduğu/düştüğü yerden almak yerine bulunduğu yuvaya geri bırakmak, tüylenmiş yavrularda en yakın ağaç üzerine koymak ve gözlemlemek daha iyi sonuçlar vermektedir.

Doğadan Yakalama

Yaban hayvanlarının yakalanmasında **fiziksel** veya **kimyasal** yöntemler kullanılabilir.

Yakalama yönteminin seçimi hayvanın türü, yaşı (yavru/yetişkin), agresiflik durumu ve bulunduğu alanın büyüklüğü göz önüne alınarak yapılmalıdır.

Doğadan Yakalama

Yakalama yöntemi hayvanda gerekli olmadıkça ağrı/acı oluşturmamalı, yaralanma veya sağlık sorununa yol açmamalıdır.

- Örneğin yılan kıskaçları her ne kadar bu iş için üretilmiş olsa da yılanlarda iç yaralanmalara neden olduğu için zorunlu olmadıkça tercih edilmemelidir.

Mümkünse, tutma ve yakalama en aza indirilmeli, uygun nitelikte ve/veya lisanslı kişiler tarafından sedasyon ve anestezi gibi kimyasal yakalama yöntemleri tercih edilmelidir (!).

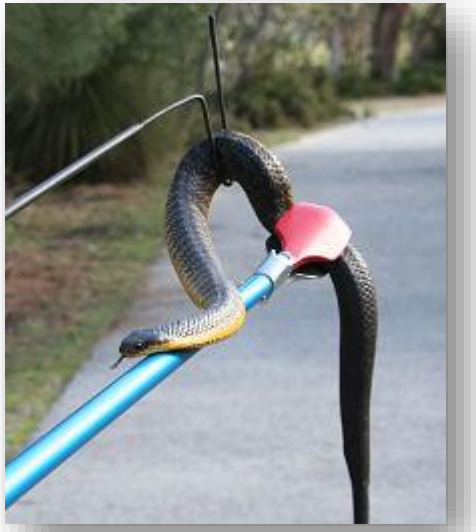

Doğadan Yakalama

Doğadan Yakalama

Taşıma

Yaban hayvanları stresi ve yaralanmayı en aza indirecek ve kaçmayı önleyecek şekilde taşınmalıdır.

Taşımada gösterilecek özen, hasta veya yaralı hayvanların kurtarma noktasından tedavi ve rehabilitasyon tesislerine götürülmesinde olduğu kadar, doğaya bırakma bölgesine hareketi için de geçerlidir.

Nakil konteynırları türler için büyüklük, dayanıklılık ve hayvanın davranışına uygun olmalıdır.

Taşıma

Nakil konteynırları;

- Yaralanmayı önleyecek,
- Kaçmayı önleyecek,
- Taşıma esnasında devrilme veya yuvarlanmayı engelleyecek,
- Tüylerin zarar görmesini engelleyecek,
- Hijyenik ve kolay temizlenebilir materyalden veya tek kullanımlık,
- En az stres oluşturacak,
- Yeterli düzeyde hava alabilecek

şekilde tasarlanmalıdır.

Taşıma

Tehlikeli, zehirli veya potansiyel olarak ölümcül zoonozlar taşıyabilen türlerin taşındığı nakil konteynırları, "Dikkat - zehirli yılan" veya "Dikkat - canlı tilki" gibi bir uyarı etiketi ile açıkça işaretlenmeli, kilitlenmeli ve sabitlenmelidir.

Taşıma aracının kabini ile yaban hayvanlarının taşındığı bölüm ayrı olarak havalandırılmalıdır.

Yırtıcı hayvanlar ve av hayvanları gibi uyumlu olmayan türler, fiziksel veya görsel temas olmayacak şekilde taşınmalıdır.

Nakil konteynırları araçta hareket etmeyecek şekilde sabitlenmeli, doğrudan gün ışığı, yağmur ve rüzgara maruz kalmamalıdır.

Taşıma

Nakil konteynırları tamamen kapalı olmayacak şekilde ışık, görsel uyarı ve stresi en aza indirgemelidir.

Nakil konteynırı sıkı bir şekilde sabitlenmedikçe açık kasalı araçların kasasında taşınmamalıdır. Mümkünse tente kullanılmalıdır.

Taşıma

Erişkin hayvanlar için su ve yem verilmesi kısa yolculuklar (2-3 saat) için gerekli değildir. Uzun süreli taşıma esnasında bakıma muhtaç genç ve yetişkin hayvanlara su ve yem verilmesi düşünülebilir.

Nakil konteynırları, türler için uygun sıcaklık aralığında muhafaza edilmelidir. Tüylenmemiş yavrular 31-34 °C aralığında olmalıdır. Çoğu tür için 25-27 °C uygundur.

Tedavi Öncesinde Barındırma ve Besleme

Tedavi merkezine getirilmeden önce çeşitli nedenlerle bekletilmek durumunda kalınan yaban hayvanlarına bu süre içerisinde uygun ortam koşullarının sağlanarak su ve yem verilmesi, bekletilecek süre göz önüne alınarak yapılmalıdır.

Tedavi Öncesinde Barındırma ve Besleme

Özellikle yaralı hayvanların bu süreçte hareketlerinin kısıtlanması gereklidir.

Hareket kısıtlaması amacıyla bulundukları kafes/kutuların ebatları türe göre değişken olmakla birlikte en az hareket edebilecekleri şekilde oluşturulmalıdır.

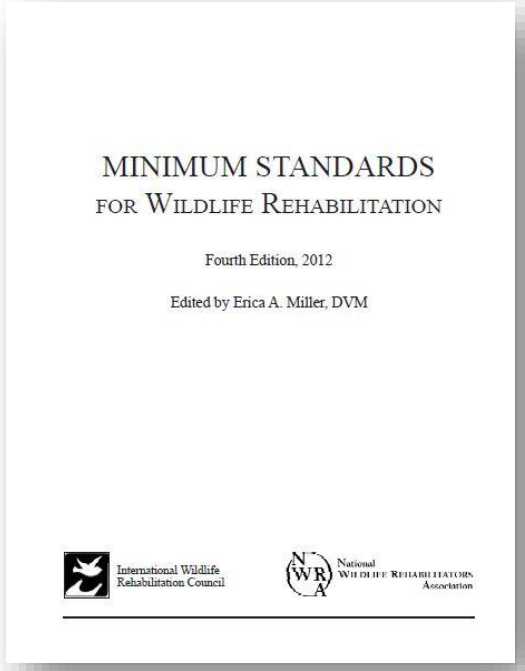

Tedavi Öncesinde Barındırma ve Besleme

Bu süreçte hayvanların ılık/sıcak bir ortamda barındırılması gereklidir. Bu amaçla kutu/kafes, insan ve evcil hayvan bulunmayan sıcak bir odada bekletilebilir veya hayvan bilinçsiz durumda değilse kutu/kafesin tabanının bir kısmına üzeri örtülü olacak şekilde ısıtıcı pedler yerleştirilebilir.

Tedavi Öncesinde Barındırma ve Besleme

Eğer çevre sıcaklığı fazla ise kutu/kafes serin bir ortamda bekletilmeli, hayvanın üzerine doğrudan gelmeyecek şekilde havalandırma sağlanmalıdır.

Kısa süre içerisinde tedavisi yapılacak olan memeli hayvanların anesteziye alınması ihtimaline karşı tedavi öncesi belirli bir süre aç kalması istenir. Buna karşın kuşlarda anestezi öncesi tokluk oldukça önemlidir. Bu nedenle açlık/tokluk durumları göz önüne alınmalı ve veteriner hekim bilgilendirilmelidir.

Kuduz gibi zoonoz hastalık riski taşıyan hayvanların tedavi öncesi müşahede altına alınarak yeme/içme durumu ve davranışlarının gözlenmesi gerekebilir.

Tedavi Süreci

Yaban hayvanlarında tedavi/operasyon sürecini ve yapılacak girişimin belirlenmesini sağlayan temel unsur, tedavi sonrasında hayvanın tekrar doğaya geri dönebilir durumda olmasının sağlanmasıdır.

Yapılacak girişim ile hayvanın sağlığına kavuşması gerçekleştiriliyor, ancak girişim doğaya kazandırmayı engelliyorsa tedavi yöntemi yeniden gözden geçirilmelidir.

Tedavi Süreci

Yaban hayvanlarının tedavisi sürecinde yapılması gereken önemli bir uygulama da iç-dış parazitler yönünden gerekli uygulamaların yapılmasıdır.

Doğal ortamda yaşayan tüm hayvanların, teşhis gerektirmeden potansiyel enfekte olduğu varsayılmalı, tedavi sürecinde ve sonrasında belirli bir süre ile karantina altında tutulduktan sonra rehabilitasyona alınmalıdır.

Tedavi Sonrasında Barındırma ve Besleme

Yaban hayvanların tedavi/operasyon süreci sonrasında tedavi öncesinde olduğu gibi kısıtlı hareket edebilecekleri karantina kafeslerine alınır.

Bu dönemde de özellikle çevre sıcaklığına dikkat edilmesi gereklidir.

Eğer hayvan istekli yem tüketmiyor ise zorla besleme uygulanması gerekebilir.

Zorla besleme süresinin uzaması özellikle genç hayvanlarda insancıllaşma gibi olumsuzluklara yol açabildiği için mümkün olduğunca kısa tutulmalıdır.

Rehabilitasyon Süreci - Barındırma

Hedef

Rehabilitasyona alınan yaban hayvanlarının barındırma ortamları (kafes-oda-bölme vs) yaralanma veya kaçmalarını engelleyecek ve en az düzeyde stres oluşumunu sağlayacak yapıda olmalı, hayvanın doğal davranışlarını sergilemesine olanak sağlamalı ve hijyenik bakımdan güvenli seviyede olmalıdır.

Rehabilitasyon Süreci - Barındırma

Standartlar

Barındırma ortamları hayvanın türü, yaralanma/hastalık nedeni, hayvanın gelişim dönemi ve rehabilitasyonun aşamasına uygun özellikler taşımalıdır.

Barınakların içerisinde türe ve hayvanın kondisyonuna uygun olacak şekilde habitat materyalleri (tünek, yuvalık, dal, gezinti havuzu, uygun taban materyali vb) bulunmalıdır.

Rehabilitasyon Süreci - Barındırma

Standartlar

Kritik bakıma tabi olmayan yaban hayvanlarının barındırıldığı alanlarda hayvanların doğal davranışlarını sergilemesine izin verilmeli ve rehabilitasyon vahşi yaşama dönüşü desteklemelidir.

Korunaklar, yuva kutuları, altlık, tünekler, yem ve su kapları dâhil olmak üzere tüm barındırma materyali temiz ve hijyenik bir durumda muhafaza edilmelidir. Temizlik ve dezenfeksiyon işlemleri türler için uygun olmalı ve dışkının altlık veya dinlenme alanında aşırı derecede birikmesine izin verilmemelidir.

Rehabilitasyon Süreci - Barındırma

Standartlar

İnsanlar için tehlikeli olan, zehirli veya zoonoz hastalık taşıdığı bilinen türler, yetkili olmayan personel ve evcil hayvan temasını önlemek için kilit altında tutulmalıdır.

Enfeksiyon veya hastalık bulgusu gösteren hayvanlar diğer yaban hayvanlarından uzağa alınmalıdır. Karantinaya tabi olan hayvanlar, hastalığın bulaşmasını veya diğer hayvanlara bulaşmasını önleyecek şekilde yerleştirilmelidir.

Rehabilitasyon Süreci - Barındırma

Standartlar

Rehabilitasyondaki yaban hayvanları, istenmeyen yakınlaşma şekillenmesi veya stres oluşturabilmesi nedeniyle diğer yabani türler veya evcil türler ile direkt veya indirekt temas halinde olacak şekilde barındırılmamalıdır (kurtların barındırıldığı alanda köpek yetiştirilmesi, yırtıcı kuşların bulunduğu alanda kümes hayvanlarının yetiştirilmesi vb).

Rehabilitasyon sürecinde hayvan ile temas minimum düzeyde olmalıdır (özellikle yavru hayvanlarda).

Rehabilitasyon Süreci - Barındırma

Standartlar

Rehabilitasyondaki vahşi hayvanların; istenmeyen alışma, stres veya hastalık ile sonuçlanması muhtemel kokulara veya seslere maruz bırakılmaması gerekir (kapalı alanda sigara dumanı ve yüksek sesle müzik). Bazı aerosollerin ve böcek kovucuların kullanımı rehabilitasyondaki hayvanlar için toksik olabilir, bu nedenle kaçınılmalıdır.

Uyumsuz türler veya agresif hayvanlar, aynı barınak içinde veya birbirlerinin görebilecekleri alanlarda barındırılmamalıdır. Bir arada barındırılabilen türlerde ise birim alandaki hayvan sayısına dikkat edilmesi ve hayvanların başlangıçta gözlenmesi önemlidir.

Rehabilitasyon Süreci - Barındırma

Kılavuz İlkeler

Barınaklar; kolay temizlenmeye, kolay erişime ve hayvan ile teması en aza indirgeyecek şekilde tasarlanmalıdır.

Dışkı ve tüketilmeyen yemler günlük olarak (gerekirse daha sık) alınmalıdır ve diğer hayvanların bunlara ulaşımını ve hastalık yayılımını engelleyecek şekilde atılmalıdır.

Yiyecek ve su kapları günlük olarak yaban hayvanları için toksik olmayan bir dezenfektanla temizlenmelidir.

Rehabilitasyon Süreci - Barındırma

Kılavuz İlkeler

Evsel ve hayvansal temizlik aletleri ve ürünleri çapraz bulaşmayı önlemek için ayrı kullanılmalı ve tutulmalıdır.

Yaban hayvanları için kullanılan ekipmanlar, evsel veya evcil hayvan ekipmanlarını yıkamak için kullanılan alanlardan ayrı alanlarda temizlenmelidir.

Rehabilitasyon Süreci - Barındırma

Kılavuz İlkeler

Mümkün olduğunca farklı türleri bir arada barındırılmasından kaçınmalı, zorunlu durumlarda yalnızca uyumlu türlerin birlikte bulunduğundan emin olunmalıdır. Çok sayıda hayvan barındırılan ortamlara yapılan yeni hayvan girişinde yeni eklenen hayvanın ve diğer bireylerin güvenliğini sağlamak için ilk birkaç gün boyunca yakından izlenmelidir.

Rehabilitasyon Süreci - Barındırma

Kılavuz İlkeler

Doğada sürüler halinde yaşayan hayvanlar, uygun yaşta ve mümkün olduğunca aynı cins ve cinsiyete sahip hayvanlarla birlikte barındırılmalıdır. Hayvanlar toplu olarak barındırıldığı zaman, bireysel olarak işaretlenmelidir.

Hayvana sağlık bakımından olumsuz etki oluşturabilecek potansiyel stres faktörleri tanımlanmalı ve barınaktan uzaklaştırılmalıdır. Sürekli veya tekrarlayan stres büyümenin azalmasına, kilo kaybına, anormal davranışa (kendine zarar verme), iyileşmenin gecikmesine ve mortalitenin artmasına neden olabilir. Stresin ikincil ve psikolojik belirtileri, sürekli yürümek gibi tekrarlayan stresle ilişkili davranış (stereotipik davranış) olabilir.

Rehabilitasyon Süreci - Barındırma

Kılavuz İlkeler

Hayvanın rehabilitasyon sürecinin kaçınılmaz zorlamalarıyla başa çıkma kapasitesinden şüpheleniliyorsa veya hayvan olağandışı davranışlar sergiliyorsa, bu türler için deneyimli kişiler ile görüşülmelidirler. Bakım süresince devam eden veya tekrarlayan stresle ilgili yönetilmeyen konular temel sağlık problemi ile birleşerek tam iyileşme olasılığını azaltacaktır.

Benzer şekilde, rehabilitasyon kuruluşları arasındaki iletişim ve işbirliği, uygun barınak kullanımını en üst düzeye çıkarmak ve sürüler halinde yaşayan türlerin serbest bırakılmadan önce uygun bir aşamada ve/veya yaşta bir sürüye dahil edilmesini kolaylaştırmak bakımından önemlidir.

Rehabilitasyon Süreci - Besleme

Hedef

Hasta, yaralı veya yetim kalan yaban hayvanının etkili rehabilitasyonu ve doğaya bırakılabilmesini sağlamak için iyileşme ve gelişimini destekleyen bir besleme yapılması gereklidir.

Rehabilitasyon Süreci - Besleme

Standartlar

Rehabilitasyondaki türler için uygun yem ve su gereksinimleri bilinmelidir. Bilgisi olmayan bir türün rehabilitasyonu konusunda deneyimli kişilerden tavsiye alınması gerekir.

Türler için uygun kalitede ve miktarda yem ve su uygun bir sıklıkta sağlanmalı ve diğer yabani veya evcil hayvanlar tarafından erişilebilir olmamalıdır.

Rehabilitasyon Süreci - Besleme

Standartlar

Rehabilitasyon sürecinde hayvanın hayatta kalabilmesi için gerekli olmadıkça canlı hayvanlar ile besleme yapılması, gerekli ise türlerin kendi avı içerisinde olmayan canlı omurgalı hayvanlar ile beslenmesi gerçekleştirilmemelidir.

Verilecek günlük yem miktarı, hayvanın gelişim evresini yansıtacak şekilde olmalı ve türün ağırlığını koruyacak şekilde ayarlanmalıdır.

Rehabilitasyon Süreci - Besleme

Standartlar

Doğaya bırakılmadan önce yemler doğal beslenme davranışlarını teşvik edecek şekilde sunulmalıdır.

Zorla besleme yapılması gerektiği durumlarda deneyimli kişilerden ya da kaynaklardan eğitim/yardım alınması hem hayvan hem de personel sağlığı açısından dikkate alınmalıdır.

Yaban hayvanlarına verilen yem ve suyun, vahşi veya evcil hayvanlar tarafından kontamine olmasına izin verilmemelidir.

Rehabilitasyon Süreci - Besleme

Kılavuz İlkeler

Yemler ile ilgili sağlık sorunlarını en aza indirgemek ve doğaya geri dönüşte normal yemlenme ve sindirim fonksiyonunu gerçekleştirebilmesi için, türün için doğal beslenme şekline benzer yemler ile besleme yapılmalıdır.

Genel sağlık durumunu belirlemek ve yem miktarını ayarlayarak kilo kontrolünü sağlamak için hayvanlar haftada en az bir kez tartılarak kayıt edilmelidir.

Rehabilitasyon Süreci - Besleme

Kılavuz İlkeler

Vitamin ve mineral eksikliği, uzun süreli rehabilitasyonda sıklıkla görülebilen bir durumdur, yeme vitamin ve mineral takviyesi yapılarak engellenebilmesi mümkündür.

Vitamin ve minerallerin yeme katılacak miktarlarında yapılan hatalar ciddi sorunlara yol açabileceğinden dikkatli bir şekilde hesaplanmalıdır.

Rehabilitasyon Süreci - Besleme

Kılavuz İlkeler

Eğer yapılabiliyor ise, doğaya bırakma alanına kolay ulaşabilecekleri yemler bırakılarak hayvanın doğaya adaptasyonu kolaylaştırılmalıdır.

Bulaşma ve hastalık transferini önlemek için, yaban hayvanları ve insan gıda hazırlama alanları ve aletleri ayrı tutulmalıdır.

Halkalama

